

Marakodó atomhatalmak

Az indiai-pakisztáni konfliktus világgazdasági háttere

Székely-Doby András

2001 utolsó heteiben az indiai szubkontinens észak-nyugati részén drámaivá nőtt a feszültség. Pakisztán és India között a nézeteltérések ismét háborús helyzetet idéztek elő, mégpedig olyan súlyosat, amilyenre 30 éve nem volt példa. A határon tankok és más harci egységek sorakoztak fel, az Indiai-óceánon megjelentek a csatahajók. Készenlétbe helyezték a közép-hatótávolságú rakétákat, melyek nukleáris töltetek célba juttatására is alkalmasak. A pakisztániak az afgán határról átcsoportosították erőiket a keleti határvidékre, és mindkét ország vezetői hangsúlyozták, hogy nem riadnak vissza a fegyveres harctól. Ez lenne a két ország között a negyedik nagyobb összecsapás, azzal a különbséggel, hogy most először rendelkezik mindkét fél atomfegyverekkel.

A konfliktus politikai előzményeiről sokat lehetett olvasni az elmúlt hetekben, a két fél világgazdasági helyzetéről azonban jóval kevesebbet. Ez tulajdonképpen természetes is, hiszen a nézeteltérés alapvetően politikai indíttatású. Jól tudjuk azonban, hogy a politikai megfontolások mögött igen sokszor gazdasági érdekek húzódnak meg, ezért nem árt, ha szemügyre vesszük a két ország gazdaságát és a világgazdaságban elfoglalt helyét.

India is és Pakisztán is rendkívül szegény. A World Investment Report adatai szerint az egy főre jutó GNP-t tekintve előbbi a 162., míg utóbbi a 160. helyet foglalja el a világ országai között (körülbelül 450 dollárral). Pakisztánban 160 millióan élnek, India lakóinak száma pedig nemrégiben lépte át az egy milliárdot. A lakosság gyorsan nő mindkét helyen, mivel a természetes szaporulat évi 2%. Az indiai gazdaság méretében mintegy hétszerese a pakisztáninak. Mindkét ország viszonylag zárt: az export és az import összesen a bruttó nemzeti terméknek Indiában 22%-át, de a jóval kisebb Pakisztánban is csak 33%-át teszi ki.

A pakisztáni export meglehetősen egyoldalú: több mint háromnegyed részét textilipari termékek teszik ki, ezzel szemben Indiáé lényegesen diverzifikáltabb (sőt jelentős az IT-szolgáltatások exportja is, ami mintegy 5 milliárd dollárra rúg). A két ország közötti kereskedelem – a folyamatos politikai konfliktus és a hasonló gazdasági szerkezet következtében – elhanyagolható mértékű (1998-ban összesen 358 millió dollár volt, összehasonlítva India közel 100 milliárdos és Pakisztán 22 milliárdos külkereskedelmi forgalmával), miközben fő partnereik nagyjából ugyanazok: az USA, Japán, Nagy-Britannia, Németország, Kína és egyes közel-keleti államok. A két országban szinte pontosan megegyezik a Bruttó Hazai Termék megoszlása a mezőgazdaság (25% körül), az ipar (szintén 25% körül) és a szolgáltatások (50% körül) között. A várható élettartam és az írástudás mutatói elkésérítőek, igen keveset költenek a kormányok az egészségügyre és az oktatásra (összesen a GDP mintegy 3,5%-át), ugyanakkor magasak a védelmi kiadások. Indiában a GDP 2,8%-át, míg Pakisztánban 5,7%-át fordítják erre a célra (ami abszolút összegben még így is kevesebb mint harmada az indiainak).

Az adatokból az derül ki, hogy a szögesdrót két oldalán igen nehéz gazdasági helyzetben lévő országok néznek farkasszemet egymással. Ha az előbb azt állítottuk, hogy a háborút sokszor gazdasági érdekek motiválják, most azt kellene mondanunk: a háborút néha a gazdasági körülmények igencsak megnehezítik. Az egyik oldalról Pakisztán nem sok jóra számíthat egy esetleges összecsapásból, mivel egyrészt a potenciális nyereség (mondjuk egész Kasmír) gazdaságilag nem hordoz különösebb értéket. Másrészt győzelmi kilátásai igencsak rosszak, mivel Indiáé a világ harmadik legnagyobb hadserege (1,1 milliós létszámmal, szemben a 600 ezres pakisztánival).

Ugyanakkor Indiának sem érdeke a háború, hiszen a 90-es évek eleje óta megindult egy nem túl gyors, de mégis figyelemre méltó, az elmúlt évtizedben a pakisztánt 2 százalékponttal meghaladó fejlődés az országban, amelynek egyik húzóágazata a mára már világhírűvé vált szoftveripar. E fejlődést pedig minden valószínűség szerint nem akarják megakasztani egy esetlegesen elhúzódó, sok pénzt felemésztő háborúval, főleg, ha számításba vesszük, hogy sokat ők sem nyerhetnek rajta, ráadásul a szomszédban atomfegyverek lapulnak.

Ami a két ország nemzetközi kapcsolatszeretét illeti, kezdetben a Nyugat Pakisztánbarát volt, mivel bennük látta a kommunizmus feltartóztatásának fő letéteményesét. Az indiai-kínai konfliktus kiéleződése után a viszony ambivalenssé vált, mivel Indiának is segítséget kellett nyújtani. A Szovjetunió afganisztáni bevonulása után a Nyugat ismét Pakisztánhoz fordult, de a kommunizmus bukása után az amerikai-indiai kapcsolatok – nem utolsósorban olyan gazdasági érdekektől vezéreltetve, mint például a szoros együttműködés az információs technológia területén – gyors javulásnak indultak. Ugyanakkor kísérleti atomrobbantásai miatt Pakisztánnal szemben több szankciót is érvénybe léptettek. Az Afganisztán elleni támadás azonban ismét újabb érdekeket hozott felszínre. Az USA-nak feltétlenül szüksége volt (és van) egy mérsékelt Pakisztánra, amely fellép az iszlám szélsőségekkel szemben és támogatja őt a terrorizmus elleni küzdelemben. Ezért az USA feloldotta a korábbi szankciókat, sőt, segélyeket helyezett kilátásba. Ugyanakkor – India szerint – Pakisztán maga is terroristákat képez ki és küld Kasmírba, így katonailag is fel kellene lépni ellene. A helyzet kulcsa valószínűleg a pakisztáni belpolitika alakulásában rejlik, pontosabban abban, hogy mennyire szilárd Musharraf hatalma. Ha ugyanis a pakisztáni elnök elég sikeresen tud fellépni a fanatikusokkal szemben, az utat nyithat a kérdés békés rendezése felé. Ha azonban nem lesz képes hathatós intézkedéseket hozni, akár kiterjedtebb harci cselekményekkel is számolnunk kell, mivel a szélsőségeket aligha lehet visszaretteneni az erőszakos fellépéstől.

Musharraf tehát két tűz között van. Egyrészt kénytelen alkalmazkodni az indiai követelésekhez, mivel háború esetén majdnem biztos vereséggel kell szembenéznie. Másrészt hatalmas nyomás nehezedik rá a belpolitikában is, miután kénytelen fellépni egyes szélsőséges csoportok ellen. Nem könnyű azonban az indiaiak helyzete

sem. Fejük fölött lebeg a népszavazás réme, ami akár Kasmír szívének, Srinagarnak és környékének elvesztéséhez is vezethetne. Ráadásul mindkét ország igen súlyos és hosszú távú gazdasági problémákkal küzd, mint a hihetetlen szegénység vagy a kiterjedt írástudatlanság. Ennek a felszámolásához rengeteg pénzre és főleg békére van szükség. Csak bízhatunk abban, hogy jelen helyzetben senkinek sem érdeke a háború.

* * * * *